

ОСВІТА РАДЯНСЬКИХ ЧАСІВ ТА СУЧАСНІСТЬ

Творення, збереження і розвиток культури є головним змістом історичного процесу. Українська культура 90-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. постала як узагальнене вираження творчих зусиль народу, його осягів у світорозумінні, моралі, релігії, художньому мисленні, науці й філософії. Вона відіграла вирішальну роль у формуванні сучасної української національної ідентичності та національному самоствердженні українського народу.

Культурно-освітнє відродження, яке розгорнулося на етапі перебудови і продовжилося вже в умовах досягнення Україною державності, показало, що творчі і духовні сили українського народу та його інтелектуального проводу не вичерпалися, і сьогодні ми є свідками процесів трансформації духовних цінностей та культурної політики незалежної держави. Розвиток культури на сучасному етапі функціонування України як вільної держави довів, що лише повноцінна і самобутня національна культура остаточно гарантує історичне буття етносу. Тому головним завданням національно-культурного відродження і стало подолання культурного колоніалізму України [3, с. 5].

В Радянські часи уряд України не розробляв свою законодавчу базу, а спирався на декрети, вироблені Наркоматом освіти у Москві, було також створено Народний комісаріат освіти, до компетенції якого увійшло і керівництво галузями культури.

Будуючи нові школи, влада дбала про забезпечення її учителями, їх готували курси, педшколи та інститути, збільшився і поліпшився їх склад. Якщо в 1922–1923 рр. у школах України було 46 тисяч вчителів, то в 1925–1926 рр. – 52 тисячі.

У другій половині 20-х років було запроваджено всеобуч. У початковій школі в 1927 р. ним охоплювалось до 65 % дітей шкільного віку, а в 1929 р. – 71 %. Особливо повільно запроваджувалось загальне навчання на селі.

Основним типом загальноосвітньої школи в Україні лишалася семирічна трудова школа. Починаючи з 1928–1929 навчального року велику частину семирічних шкіл у містах було реорганізовано у фабрично-заводські семирічки, а в селах – у школи колгоспної молоді. У центрі уваги органів народної освіти постали питання трудового виховання і політехнічного навчання [4, с. 209].

Національна сучасна система освіти формувалася в 1990-і роки в умовах значних змін у духовному житті суспільства, в контексті загально

цивілізаційних трансформацій, зумовлених значним поширенням нових освітніх технологій та істотним розширенням можливостей і потреб в індивідуальному, особистісному розвитку людини. Реформи були зорієнтовані на створення нової системи освіти в Україні, збереження й примноження здобутого в радянські часи досвіду та одночасно внесення суттєвих коректив у цілі, завдання й зміст освітянського процесу [2, с. 124].

На протигагу радянській освіті діяльність сучасної системи освіти України забезпечується цілою низкою освітніх нормативно-правових документів.

У 1991 р. Верховна Рада ухвалила Закон України «Про освіту», що визначав школу як основу духовного та соціально-економічного розвитку держави й передбачив кардинальні зміни в її роботі. Відповідно до закону, а також внесених до нього змін і доповнень (1996 р.), освіта в сучасній Україні ґрунтується на засадах гуманізму, демократії, національної свідомості, реальної взаємоповаги між націями та народами. Система освіти в державі досить розгалужена й передбачає дошкільну та загальну середню освіту, позашкільну освіту, професійно-технічну, вищу й післядипломну освіту, аспірантуру, докторантуру та самоосвіту [1, с. 34].

Законом «Про освіту» було встановлено шість освітніх рівнів: початкова загальна освіта; базова загальна середня освіта; професійно-технічна освіта; базова вища освіта; повна вища освіта. Водночас затверджено освітні та освітньо-кваліфікаційні рівні (або ступеневу освіту): кваліфікований робітник, молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр.

Заклади освіти в Україні незалежно від форм власності відокремлені від церкви (релігійних організацій), мають світський характер, крім тих закладів освіти, що належать релігійним організаціям. Закон «Про освіту» визначив державні стандарти освіти відповідно до вимог щодо змісту, обсягу й рівня освітньої та фахової підготовки. Відповідність освітніх послуг державним стандартам і вимогам визначається встановленим законам засобами ліцензування, інспектування, атестації та акредитації закладів освіти [1, с. 426].

У першій половині 1990-х рр. Міністерство освіти вжило низку заходів, спрямованих на виконання закону про мови. Зокрема, було випущено серію директив і розпоряджень: про приведення відсотку першокласників «в оптимальну відповідність» із національним складом населення кожного регіону; про викладання у школах з українською мовою навчання російської мови як факультативного предмету; про запровадження з 1993 р. вступних екзаменів до вищих навчальних закладів українською мовою та ін. Однак державна мова не стала домінуючою ні в загальноосвітній, ні, тим більше, у вищій школі [1, с. 89].

Загальна середня освіта в незалежній Україні є обов'язковою основною складовою безперервної освіти. Водночас вона виступає основою соціалізації молодого українського громадянина в суспільстві, фундаментом для подальшої його освіти чи трудової діяльності і забезпечує наступність у становленні людини як гідного представника своєї нації. Проте, саме середня освіта зазнала за часів незалежності найбільше неоднозначного впливу трансформаційних процесів. Україна в середині 90-х років опинилася на 95 місці за індексом людського розвитку ЮНЕСКО. Прогресуючі тенденції – падіння престижу освіти, престижу педагога – породили плінність кадрів, що зумовило падіння якості педагогічного складу, рівня загальної педагогічної освіти, зниження результативності праці.

І як наслідок, загальноосвітня школа все ще не позбулася своєї радянської суті: панує байдужість до особистісного розвитку дитини, абсолютизація колективістських засад, жорстка регламентація роботи вчителя, а іноді навіть переслідування творчо мислячих педагогів. Тому, щоб суспільство стало відкритим, воно повинно забути про авторитарну педагогіку і школа має формувати самодостатню, соціально активну та творчу особистість.

Отже, в Україні в загальному сенсі створена правова база для глибокого й усебічного реформування системи освіти в напрямку децентралізації та демократизації, диференціації, гуманізації та індивідуалізації навчально-виховного процесу, безперервності освіти та варіантності навчальних планів і програм, переорієнтації сфери освіти на пріоритетний розвиток особистості й створення для цього відповідних умов у суспільстві. Ухвалення Закону України «Про загальну середню освіту» відкрило реальні можливості щодо прискорення реформування системи загальної середньої освіти відповідно до сучасних вимог нашого суспільства й потреб кожної особистості [2, с. 126].

Список використаних джерел:

1. Бокань В. А. Історія культури України : навчальний посібник / А. В. Бокань, Л. П. Польовий. – 2-е видання доповнене. – К. : МАУП, 2001. – 256 с.
2. Жулинський М. Г. Сучасне українське суспільство і наука / М. Г. Жулинський // Гуманітарні науки, 2004. – № 2. – С. 124-126.
3. Кремень В. Г. Вища освіта в Україні : навчальний посібник / В. Г. Кремень, С. М. Ніколаєнко, М. Ф. Степко. – К. : Лієра ЛТД, 2005. – 327 с.
4. Крип'якевич І. П. Історія України : навчальний посібник / І. П. Крип'якевич. – Львів, 2001. – 326 с.